

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA OSMALI ALMANYA İLİŞKİLERİ

Abdullah KUL*

Birinci Dünya Savaşı dönemi Osmanlı-Alman ilişkilerini anlayabilmek için öncelikle Almanya'nın Kıta Avrupa'sındaki konumuna ve dış politika emellerine değinmekte yarar var. Aynı şekilde Osmanlı Devleti'nin de o dönemki durumunu bilmemiz gerekir. Zira aksi taktirde birbirine sınırı olmayan bu iki devletin savaşa aynı safta girmelerini anlamak güçleşebilir.

1800'lerin en büyük akımlarından olan milliyetçilik akımı başta Avrupa olmak üzere bütün dünyada yayılmaya başlamıştı. Bu akım imparatorluklar açısından yok olma tehdidi manasına geliyordu. Bu kaygı Çarlık Rusya'sı ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi farklı uluslardan oluşan büyük imparatorlukları, Avrupa kıtasındaki milliyetçi hareketleri önlemek için mücadeleye itti. Dönemin Prusya Başbakanı Otto von Bismarck bu iki devletin Balkan ve Baltık politikalarına ters düşen bir ideale dünya sahnesine çıktı. Amaç belliydi. Fransa ulusal çıkarları açısından bu birliğe karşı olduğu gibi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Çarlık Rusya'sı açısından da "Alman Ulus Devleti" tehdit anlamına geliyordu. Tüm bunlar göz önüne alındığında savaş kaçınılmazdı. Sonuç itibari ile 1871'e gelindiğinde Prusya, Fransa ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu yenerek "Alman Ulusal Birliğini" sağlamıştı. Bundan sonra Bismarck'a barış dönemi lazımdı. Bundan dolayı Almanya Doğu sorununa karışmayacağını duyurdu. Avrupa'nın bu genç devleti, olgunlaşmak için zaman istiyordu. Bunun içinde küresel manada büyük devletlerin aleyhine politikalarından uzak duracaktı. Bu dönemde Osmanlı-Alman ilişkileri henüz ileri seviyede değildi. Avrupa'nın genç devletinin aksine Osmanlı oldukça yaşlı dönemini yaşıyordu. Sanayi Devrimi'nden sonra tüm büyük devletlerin olmazsa olmaz politikası haline gelen "sömürge politikaları" ancak Osmanlı üzerinden amaca ulaşabilirdi. Osmanlı bunun farkındaydı ve toprakları üzerinde askeri ve ekonomik güç ile tehdit oluşturan devletlere karşı dostane ittifaklar arıyor, denge politikaları oluşturuyordu. II. Wilhelm'in tahta çıkışıyla beraber değişen Alman dış politikası artık hammadde istiyor ve bunun yolunun da Osmanlı'dan geçtiğini biliyordu. Ancak II. Wilhelm Osmanlı'nın ittifak arayışının da farkındaydı. Bu yüzden Osmanlı'ya dostça yaklaşarak diğer emperyalist devletlerin kendisine doğrudan müdahalesini ortadan kaldırmak istiyordu. Sonuçta Almanya işgal etmeyecek sadece iki dost arasında olması gereken tavizleri isteyecekti. Osmanlı da başına üşüşen emperyalist devletlere karşı durabilmenin, onlarında çekindiği bu güçlü ve dinamik ülkenin dostluğu ile mümkün olduğunu düşünüyordu. Nitekim bu iki planda da görünürde iki devlet açısından karşılıklı yarar vardı. Osmanlı subayları Almanya da eğitim alıyor hatta Alman subayları Osmanlı ordusunu yeniden şekillendiriyordu. Osmanlı kendi imkanlarıyla asla yapamayacağı demir yollarının ihalelerini Almanlara veriyordu. Osmanlı için geri kalmış ordusunu ve ulaşım ağını dönemin şartlarına yetiştirmek haliyle çok önemliydi.

Osmanlı Devleti Almanya ya diğer Batılı devletlere verdiği Akdeniz imtiyazlarını veriyor ve müttefikini düşmanları karşısında güçlendiriyordu. İlişkiler ilerlemiş ve Osmanlı Almanya'yı hammadde sahasına taşımıştı. 1900'lere gelindiğinde artık Rusya'nın Balkan politikası,

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler İkinci Sınıfı Öğrencisi

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu rahatsız edecek boyuta gelmiş ve Avusturya-Macaristan, Almanya'nın müttefiki olmuştu. Almanya artık hammadde yollarında İngiltere'yi de rahatsız ediyordu. Fransa ise Almanya'dan yana yaralıydı. Tüm bunların yanında Almanya'nın Osmanlı ile dostluğu ve Avusturya-Macaristan ile müttefik oluşu Rusya içinde büyük tehditti. Tüm bu tablo gösteriyor ki İngiltere, Rusya ve Fransa için tek yol Almanya'yı yok etmek ve Avusturya-Macaristan'ı parçalamak ve Osmanlı'yı da yutmaktı.

Savaş çanları çalmaya başladığında, bilindiğinin aksine Osmanlı Almanya'nın yanında değil İngiltere'nin yanında yer almak istemişti. Türkiye'nin ittifak teklifi İngiltere tarafından kabul görmedi. Aynı şekilde Fransa'nın da kapısı çalındı ancak o da sonuç vermeyince Osmanlı hâlâ tarafsızlıktan yanaydı. Fakat tabii ki bu mümkün değildi. Ve yıllar önce yaptığı bir hata vardı. Alman generaller Osmanlı ordusuna sokulmuştu. Nitekim malum iki gemi Osmanlı'yı fiilen savaşa soktu. Artık Osmanlı Almanya'nın müttefiki olarak savaşa girmişti. Burada asıl sorulması gereken soru Almanya'nın neden Osmanlı'yı savaşa sokmak istediği değildir. Bu sorunun cevabı zaten belliydi: Asıl amaç cephe sayısını arttırmaktı, Osmanlı'nın insan gücünden yararlanmak ve hilafeti kullanmaktı. Sorulması gereken asıl soru ise Osmanlı-Alman ilişkileri bir dostluk ilişkisi miydi? Cevap net tabii ki de hayır! Çünkü yukarıda da değindiğimiz gibi Almanya Osmanlı hakkında diğer devletlerden farksız düşünmüyordu. Sadece izlediği yol farklıydı. Savaş esas itibarıyla Avrupa'nın güç savaşıydı, Osmanlı ise sadece kurbandı. Almanya ve Osmanlı ilişkisinin dostane temeller üzerine şekillenmediğini savaştan sonra günümüze değin gelen Almanya politikalarından anlamak zor değil. Almanya'nın gözünde de doğu diğer devletler gibi sadece pazar ve hammadde sahasıydı. Ve burada bir Osmanlı olması tabii ki işine gelmezdi. Ancak o dönemde Avrupa da Almanya'nın yeterince düşmanı olduğu için Osmanlıya karşı taktiği farklıydı. Bugün de görüldüğü gibi amaç hep edilgen bir devletçiği el altında yönlendirmektir.

Son bir defa belirtmek gerekirse Alman –Osmanlı ilişkileri Birinci Dünya Savaşı'nda ve öncesinde Almanya'nın diğer devletlere karşı yalnız kalmamak için oluşturduğu politikaların tezahüründen başka bir şey değildi.